

VASZIL HUSZTI*

EGYÜTTMŰKÖDŐ IRODALMAK

Néhány évvel ezelőtt Farkas Bertalan, a magyar úrhajós Kárpátalján vendégeskedve a megye vezetőivel is találkozott. Amikor a számára örökké emlékezetes úrutazásról kérdezték, több érdekes és értékes gondolatot is kifejtett. Nekem, az akkori újságírónak ma is emlékezetesek szavai: „A kozmikus magasságból hosszasan figyeltem a Kárpátok vonulatát. A hegyek egy kellemes, a földön sohasem tapasztalt zöld szín különböző árnyalataiban pompáztak, s nekem akkor úgy tűnt, hogy ez maga az élet színe. Az jutott eszembe, hogy e hegyek lejtőin és völgyeiben különböző népek élnek évszázadok óta. Együtt iparkodnak, teljes egyetértésben segítik egymást, hogy a rájuk bízott értékes örökséget idővel átadhassák utódaiknak, akik majd nyomukba lépnek ezen az áldott kárpáti tájon. A mi nagy feladatunk, hogy hozzájáruljunk a Kárpátok természeti környezetének megóvásához, ugyanakkor figyeljünk arra is, hogy megóvjuk az ott élő emberek romlatlan lelkivilágát minden kívülről jövő „környezeti” ártalomtól.” Igaz és bölcs beszéd ez, mely hangsúlyozottan érvényes szülőföldre, Kárpátontúlra is, ahol emberemlékezet óta kapaszkodik kézbe a kéz, simul lélekhez a lélek. Különös-képpen az ukránoké és magyaroké. Igaz, voltak történelmünknek zavaros epizódjai, ám a józan értelem még mindig felül tudott emelkedni a vitákon.

Egy életre megjegyeztem, hogy szüleim mennyire számon tartották és tisztelték a szomszédságunkban élő magyarok ünnepeit, s ők pedig ugyanúgy viszonyultak az ukrán szomszédok szokásai, hagyományai iránt. Tanulták és használták egymás nyelvét, mert így sokkal könnyebb volt a kapcsolattartás és a munka. Hány és hány család került rokoni kapcsolatba a másikkal! Megszámlálhatatlan.

Ha végigmegyünk a terület jelentősebb településein, felváltva hallunk ukrán és magyar szót. Az újságárosoknál magyar és ukrán nyelvű kiadványok egyaránt kaphatók, de könyvek is. A Kárpátaljai Területi Televíziós Társaságnak évtizedek óta van magyar osztálya. Az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Tanszéke 1963-tól működik, végzősei között szép számmal találhatók tudósok, tanárok, neves újságírók, állami tisztviselők, a társadalom és a kultúra kiemelkedő személyiségei.

---

* A szerző az Ukrán Nemzeti Írószövetség Kárpátaljai szervezetének elnöke

Egyetemi-diákkori éveimhez is számos kellemes emlék fűződik. Mi, ukrán bölcsészhallgatók, pályakezdő irodalmárok, naponta együtt lógtunk magyar diáktársainkkal, akik között ma olyan ismert magyar írókat tisztelhetünk, mint Fábrián László, Zselicki József, Dupka György, Benedek András¹ és mások. Ismeretségünk azonban több volt a hétköznapi kapcsolatnál, mert olvastuk és fordítottuk is egymás alkotásait.

A magyar költészet kiemelkedő ukrán tolmácsolója, a Makszim Rilszkij- és Bethlen Gábor-díjas Juris Skrobinec minden lehetséges módon igyekezett megnyerni bennünket, fiatalokat is a műfordítás nemes ügyének. Velünk együtt örült, amikor sikerültebb fordításaink megjelenhettek a területi ukrán és magyar napisajtóban, idővel pedig a folyóiratokban, többek között az *Új Írásban* is.

Persze, a mi alkotói együttműködésünk sem indulhatott a semmiből. Szívesen vettünk példát az előttünk járóktól, és tanultunk tőlük. Az imént említett Jurij Skrobinecnek akkor már megjelent a magyar költészet színe-javát – Balassitól a 20. század közepéig – bemutató *Magyar hárfá* című műfordításkötete, melynek sikerén felbuzdulva később lefordította Arany *Toldiját*, Petőfi *Apostolát* és a János vitézt is. Jól emlékszem, mily nagy érdeklődéssel fogadtuk Mikszáth Kálmánt, ahogyan Mihail Tomcsányi elénkbe adta, Iván Csendej és Dmitro Medencij műfordítói tevékenységének köszönhetően pedig megismerkedhettünk Gergely Sándor *Dózsa-trilógiájával*, s benne a magyar történelem drámai szakaszával. Aztán a kárpátaljai ukrán próza kiváló mesterét, Jurij Kerekest se feledjük el, aki Móricz Zsigmond *Hét krajcárját*, Morvay Gyula *Falu a havasok alatt* és Gáll István *Napimádó* című regényeit adta az ukrán olvasó kezébe.

De nem hagyható ki e felsorolásból a kárpátaljai ukrán próza nagy öregje, Olekszandr Márkus sem, aki már a múlt század 40-es éveiben jelentős műfordítói tevékenységet folytatott. Neki köszönhetjük Jókai Mór *Sárga rózsáját* és más munkáit, valamint Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc és Mikszáth Kálmán regényeinek ukránra való szakavatott átültetését. Igazán aktívnak és gyümölcsözőnek mondható a műfordítás háza táján Szemen Panyko munkássága is, aki egész sor magyar prózaíró – Túri Zsuzsát, Móra Ferencet, Veres Pétert, Szabó Magdát – népszerűsített ukrán nyelven.

Ha aprólékosabban is megvizsgálánk a kárpátaljai ukrán alkotók munkásságát, a különböző irodalomtörténeti korszakok egész könyvtárra való magyar irodalmával szembesülnénk, ami azt igazolja, hogy az ukrán kollégák már a 19-20. században is Európa egyik leghaladóbb irodalmának tekintették a magyart. Ám ugyanezt elmondhatjuk a háborút követő korszak

---

¹ S. Benedek András – kárpátaljai költő, irodalom- és művelődéstörténész (1947-2009)

legkiválóbb kárpátaljai magyar alkotóiról, akik megismertették a magyar olvasót a klasszikus és a kortárs ukrán irodalom legszebb fejezeteivel.

Csak jó szóval tudok emlékezni Balla Lászlóra, aki magyarra fordította az ukránok szent könyvét, Tarasz Sevcenko *Kobzárját*, de ő közvetítette a magyar olvasóhoz Leszja Ukrajinka költészetének szépséges erejét, valamint Mihail Kocjubinszkij és Leszja Martinovics prózai műveit is. *Csillagírás* című műfordítás-gyűjteménye (1991), amely kétszáznál több ukrán költőt mutat be, a két szomszédos nép irodalmi-kulturális kapcsolatainak igazi remeklése, Balla László méltó köszönetnyilvánítása a magyar költészetet népszerűsítő Jurij Skrobinec felé.

Mondhatni, nemzedékem szeme előtt bontakozott ki és erősödött a 20. század két jelentős poétájának, Kovács Vilmosnak és Petro Szkuncnak az alkotásban is megnyilvánuló barátsága. Munkahelyükön, az ungvári Kárpáti Kiadóban is úgy társalogtak, ahogy az két mélyen gondolkodó alkotó-egyénséghez illő, s költészetükben mindketten koruk problémáinak és elmentmondásainak feldolgozására törekedtek már akkor, amikor az emberek többsége és más íróársak a kényesebb kérdésekről beszélni sem mertek. Természetes hát, hogy koruk fiatal alkotói felsorakoztak mellettük, követőik lettek. Ahogyan a totalitárius időkben lenni szokott, ennek is meglett a következménye. Kovács Vilmos és Petro Szkunc, akik az alkotásban munkatársak, a mindennapokban barátok voltak, mindketten politikai üldözöttekké váltak, és egyaránt munkahelyük elhagyására kényszerültek.

Kétségtelen, hogy az előttünk járó írónemzedék által felvállalt ügyet nem hagyhattuk elveszni. Az ügy folytatásához azonban csak a '80-as, 90-es évek, valamint a rendszer- és világnézeti változás, a változásokkal együtt érkező irodalmi áramlatok teremtették meg a kedvező feltételeket.

Én azt hiszem, hogy egymás kölcsönös megértése és megbecsülése elsősorban a mindennapi kapcsolattartásban, a párbeszédben kell, hogy megvalósuljon, s csak aztán kerülhet sor a közös, konkrét tennivalókra.

Sorolhatnánk még hosszasan a magyar és az ukrán alkotó értelmiség kölcsönös együttműködésének szép példáit, a sok tekintetben közös múlttal rendelkező szomszédos határ menti területek hasznos, valódi és örök értékeit, amelyek nemzedékről nemzedékre szállnak. És ez így van jól. Befejezőként azt kérem, hogy szívleljük meg együtt a magyar úrhajós szavait, aki arra figyelmeztet, hogy óvjuk a Kárpátok természeti környezetét és az ott élő emberek romlatlan lelkivilágát minden kívülről jövő „környezeti ártalomtól.”

Fordította: Vári Fábán László